

El teatre a Barcelona. Primer semestre del 2007

Francesc Massip

Punxades i encerts del teatre públic

L'any 2007 es va encetar amb una punxada històrica per al Teatre Lliure i més en un espai tan emblemàtic com la Sala Fabià Puigserver (si aquest aixequés el cap!). Ens referim a *Mòbil*, espectacle irrisori que desdeia de la categoria del tàndem autor-director (Sergi Belbel i Lluís Pasqual) que es van confabular per posar el pilot automàtic i confegir un producte digestiu i curt de mires, sense altra ambició que distreure la franja més mandrosa i teleadicta del públic. Tot era d'una obvietat paralitzant: els diàlegs de Belbel, trivials i sense grapa, l'estructura de l'obra, previsible i plana, els personatges mancats de coherència dramàtica i amb elevats graus d'inversemblança, les interpretacions deixatades i sovint irritants, amb una caracterització histèrica i estereotipada de la feminitat que ratllava la denigració. I mentre alguns que exerceixen els papers de jutge i part defensaven l'autor assegurant que l'havien «mal interpretat» i encolomaven totes les responsabilitats del desfici al director, altres —sempre vestits amb l'abric gris del ressentiment— aprofitaven per manipular la crítica independent i projectar els seus desencants i mancances personals sobre la professió teatral del país. Això és fer-li a un suquet d'espardenya!

Menys sorprenents, per habituals, van ser els experiments de Roger Bernat a l'Espai Lliure (*Das Paradies Experiment*), a qui el teatre públic segueix subvencionant perquè ens ensenyi el cul en un mirall i se li vegi l'os de la punta del dit gros. En canvi el molt més estimulants experiment de Rodrigo García (*Accidens. Matar para comer*) va haver de ser retirat de la programació per por a rebre una multa o la prohibició a causa del sacrifici en escena d'un llamàntol. Màxima expressió de la paranoia governamental amb les seves obtuses lleis de protecció dels animals... I qui protegeix l'art de l'estultícia de polítics i legisladors? Han amputat el circ més autèntic i estan fent estralls amb la creació contemporània més arriscada prohibint espectacles com *El cel massa baix* d'Ahmed Ghazali, dirigit pel dramaturg mallorquí Josep Pere Peyró, que mostrava un xai escorxat a l'escenari per tal d'explicar aspectes dramàtics importants a través del seu espejament.

Sense pena ni glòria va passar 3 *versions de la vida* de Yasmina Reza

d'una feblesa dramàtica decebedora, mentre els intèrprets salvaven com podien la situació.

Més interès, malgrat totes les pegues, va tenir la versió d'Oriol Broggi de la *Primera Història d'Esther*, que almenys suposava la incorporació de Salvador Espriu al TNC, per primer cop en deu anys d'història. Les limitacions i entrebancs de la direcció escènica no van entelar, però, la lluminosa poètica del teatre espriuà, que va il·luminar fins i tot els més durs d'orella, que finalment van entendre que el poeta de Sinera és el nostre Valle-Inclán. Ara bé, si els clàssics espanyols sempre han tingut la Sala Gran, als nostres clàssics els programen a la Sala (i amb la boca) Petita, cosa que ve a desvetllar l'escassa confiança dels responsables del TNC en la potència dramàtica del gran poeta.

Ara bé, l'any 2007 va encetar-lo el TNC amb una proposta singular, *Tranvies Circus*, a mig camí entre el circ, el concert i la dansa, que comptava amb un trio d'upa: Marta Carrasco, Lluís Llach i Lluís Danés. Un espectacle original i divers, de generós pressupost, plàstica impactant, números d'acrobàcia, equilibriste i contorsionisme ben engalzats amb el cant i la música del mateix Llach teclejant un piano sobre rodes, i un esclat de situacions dramàtiques plenes de màgia visual i prestidigitació conceptual. Ara bé, sembla que l'espectacle musical de la temporada va ser *El duo de l'africana* (Lliure) del tàndem Xavier Albertí i Lluïsa Cunillé que va obtenir el premi de la crítica barcelonina. Me'l vaig perdre i no en puc dir res.

Més endavant la Sala Petita va acollir *Arcàdia*, la millor i més ambiciosa comèdia de Tom Stoppard, que construeix un artefacte d'elevada eficàcia dramàtica, aixaropat d'ironia, amb rèpliques que contrasten reflexions de volada amb humorades espaterrants, sense oblidar algunes esgarrapades de sarcasme. Tot plegat amb una molt pertinent direcció escènica de Ramon Simó que deixa respirar la densa intriga, que té en Mar Ulldemolins el millor trumfo, una actriu fresca, desimbolta i àgil i que va demostrar que omplir un teatre no vol dir tractar el públic com si fos idiota.

La Sala Tallers va tancar temporada amb el cicle *Sis veus de dona* dedicat a cantants, bé que la sisena, Lídia Pujol, va confeir un veritable espectacle escènic a l'entorn del romancer català amb una expressiva tria que va resultar ser un itinerari per l'amor tràgic, l'incest i la necrofília, culminant amb el romanç *La mort i la donzella*, on la Parca visita la noia despreocupada i es disposa a endur-se-la. Lídia Pujol convertia la cançó en una autèntica dansa macabra pronunciada al ritme d'uns ganivets que s'esmolien, mentre sonava un esgarrifós instrument de riures que evocava la rialleta de la mort. Una mort omnipresent en aquest repertori que puja a l'escenari en forma de taüt

envoltat per un cor de ploraneres. Accions i veu per fer reviure els morts que caldria rescatar per a l'escena.

D'altra banda, constatàvem que la Compañía Nacional de Teatro Clásico ha après finalment a muntar els seus clàssics, com va demostrar Eduardo Vasco amb una esplèndida versió de *Don Gil de las Calzas Verdes* de Tirso, escandida per una molt pertinent música d'Alicia Lázaro.

El Centre d'Arts Escèniques de Reus va oferir una vetllada àcida i meta-teatral amb la càustica partitura escènica de Bernhardt *Tres dramolette* que duen a l'escenari en clau de farsa una tríade d'actrius estupendes, enjogassades i transvestides de personatges masculins: Rosa M. Sardà, Mercè Pons i Pepa López. Bernhardt, com sempre, se'n fot del sant i del qui el vetlla aquí però concentrant els dards en la diana del món teatral i autoreferencial. Sardà, alhora directora de l'espectacle, conscient de l'excés de referents metaescènics, va esponjar la dramaturgia amb una interpretació decididament comunicativa i esquitxada de picades d'ullet al públic genèric.

La nova dramaturgia catalana

Aquesta temporada, el Projecte T6 de suport a l'escriptura teatral contemporània encetava una nova etapa on conflüen les iniciatives del TNC, la Coordinadora de Sales Alternatives (COSACA) i la SGAE. A partir d'ara els sis autors residents tindran tres anys de *beca* i escriuran/muntaran dues peces, l'una als Tallers del Nacional i l'altra en una sala alternativa. La reorientació del projecte ha tingut bons resultats i un nivell òptim, malgrat el greu desequilibri de recursos entre les produccions d'uns i altres. Va obrir el foc Àngels Aymar al Nou Tantarantana, on va presentar *La indiana*, un text madur, complex, elaborat i original, que incorpora a escena el tema de l'aventura catalana a les Amèriques. L'autora parteix d'unes cartes reals escrites pels seus avantpassats *indianos*, i el muntatge destaca per la interpretació de Txu Morillas que incorpora el personatge protagonista d'una lluminosa intensitat que l'actriu construeix amb exquisidesa, potència i impactant resolució. Va seguir, a la Sala Tallers, un colpidor *Temps real* d'Albert Mestres dirigit per Magda Puyo, un experiment de captivadora intensitat, cru i torbador, amb interpretacions d'una energia torrencial i un estrany magnetisme que galvanitzava alhora actors i públic i que va merèixer el Premi Especial de la Crítica, mentre que l'actriu Meritxell Santamaria rebia la Menció Especial dels Premis Ciutat de Barcelona. En canvi *En defensa dels mosquits albins* de Mercè Sarrias va deixar molt a desitjar, particularment per la inconcreció del

text dramàtic, malgrat una dinàmica direcció escènica de Carol López que evocava el cine teatral de Lars von Trier. Al Versus Jordi Silva va presentar *La millor nit de la teva vida*, una àgil comèdia que té la virtut de la senzillesa, el sentit de la intriga i un viu pols dramàtic, amb uns diàlegs que destil·len humor intel·ligent i una certa llet agra, mentre la direcció potenciava la frescor dels intèrprets.

Paral·lelament, la Sala Beckett programava el Cicle *2007 tot un any de teatre català contemporani: 10 obres / 10 autors*. Inaugurava Jordi Casanovas amb *City/SimCity* tercera part de la *Trilogia dels Videojocs* que, juntament amb *Wolfenstein* i *Tetris*, estrenades a Areatangent i que es van reposar al Versus Teatre, s'enduria el Premi Serra d'Or de l'any i el Premi Revelació de la Crítica de Barcelona. Tres peces temàticament independents que comparteixen, però, la qualitat escènica d'uns àgils i esmolats diàlegs que fan lliscar l'acció de forma trepidant. Sorpren la interpretació natural i directa, un treball fet d'illusionada complicitat, potent i veraç, i en destaca la vívida i camaleònica Roser Blanch d'una fulgència singular. Casanovas ha aconseguit definir un estil propi, inconfusible, un registre personal i una manera de fer sense concessions a la galeria, sense riures fàcils ni jocs de paraules de lluïment. La poètica forta de Casanovas juga a favor del públic sense plegar-se al païdor. Es dirigeix a la intel·ligència i incita la complicitat d'un espectador actiu. Els seus textos, que ell mateix dirigeix amb un grup d'actors còmplices, constitueixen ja una respectable fita d'aquesta dramaturgia emergent que s'està fent un lloc, sense complexos, en l'enxubat panorama català, com destacàvem en el primer estudi sobre l'obra de Casanovas que s'ha fet, que vam exposar a Budapest (Hongria) en el marc del XIVè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes.

Entre d'altres autors, es va presentar l'últim text de Gemma Rodríguez, *L'ham* (Premi Crítica Serra d'Or d'enguany), que va sorprendre per la seva originalitat dramàtica i per l'ambició i qualitat de la seva escriptura, un esponjós exercici de «narratúrgia» on gairebé no hi ha diàleg, un text agredolç, espurnejant d'humorisme i ratllat d'una profunda alenada poètica que frega la irrealitat o la fantasia.

El Teatre Borràs va acollir la proposta de l'espectacle *Èric i l'exèrcit del Fènix* de Víctor Alexandre que posava en escena, en un registre saludablement còmic, els disbarats de l'espanyolisme més ranci encara còmodament instal·lat en les màximes institucions policials i judicials. L'adolescent català Èric Bertran, per reclamar l'acompliment de la llei de política lingüística, va ser objecte d'una inaudita violència d'Estat en mans d'uns funcionaris ensinistrats en les fanàtiques madrasses del franquisme. Els interrogatoris a què

va ser sotmès el nen, acusat de terrorisme, reproduïen les lliçons més fervoroses d'aquella infàmia d'assignatura anomenada «Formación del Espíritu Nacional» amb què el feixisme espanyol va matxucar els escolars durant quaranta anys! El muntatge dirigit per Pere Planella fou un document escènic esfereïdor, de visió obligatòria per prendre consciència de l'arbitrària injustícia i l'absurda discriminació a què se'ns sotmet pel fet de ser catalans.

Vitalitat a les alternatives

A la Sala Muntaner es va veure una estimulante *Nora* d'Ibsen sota la direcció de Jordi Pons Ribot del Teatre Principal d'Arenys. La potència dramàtica de la peça i la saviesa escènica són a la base de la seva vigència, per no parlar de la persistència de situacions de dominació paternalista i humiliant en el món d'avui de tantes persones (dones i homes) i de tants col·lectius sotmesos. Gemma Sangerman s'hi revelava com una actriu esponjosa i dúctil, que va fer créixer *Nora* de l'entusiasme ingenu i bondadós a la resoluta presa de consciència i la necessitat de forjar el seu destí de cap i de nou. Perquè ja se sap que la llibertat no es demana: es pren. Sempre ha estat així. La mateixa Sala va programar un acusador *Interior anglès* de Jordi Coca on es posava en evidència la pèrdua de credibilitat de la classe política; i un poètic recital d'Antonio Tabucchi, dirigit per Pep Tosar, *Somnis de somni*, festa verbal on la fantasia del fingidor condueix el públic fins al cor del somni.

El Nou Tantarantana va endegar el cicle *De portes endins* que volia oferir un espai d'investigació on brollessin complicitats entre creadors teatrals. L'experiència va començar el maig de 2007 amb dues obres de l'actriu i ballarina Ada Vilaró, l'una coreogràfica, *Florentina*, l'altra textual, *Efectes secundaris*, on Fina Rius acompanyava Vilaró en una valenta exploració de la folia, amb expressius elements plàstics i auditius i un espai sonor de Laura Teruel.

A banda del monogràfic sobre la dramaturgia autòctona, la sala Beckett va tenir temps de mostrar una singularíssima obra produïda per la sala Planeta de Girona, assajada a Argentina, estrenada en català al Casal de Catalunya de Buenos Aires i que desembarcava a Barcelona tot just encetat l'any. Ens referim a *Lúcid* escrita i dirigida per Rafael Spregelburd, que es va endur dos Premis de la Crítica de Barcelona: al millor text teatral de 2007 i a la millor actriu protagonista, la irresistible Cristina Cervià. Un text inquietant, amb temporalitats creuades i realitats simultànies, que acara una família a un estrany procés de repensar el passat i qüestionar el present. Tot plegat, amb uns diàlegs imparables, trufats d'humor i de càustica acidesa. Una obra

plena d'hipnotisme, d'incerteses i giragonses que estimulen l'imaginari de l'audiència i l'acaren a un constant qüestionament de la realitat, sobretot quan aquesta és assetada per un somni lúcid.

De la novel·la a l'escenari

Les ganes de trobar nous materials per a l'escena va impellir la productora Focus a buscar en la novel·la allò que sembla que no trobava en la dramaturgia, endegant una política d'adaptació d'obres narratives per al teatre.

La novel·la *Plataforma* de Michel Houellebecq va ser posada en escena per Calixto Bieito. *Plataforma* pren el pols a la depredadora civilització europea i posa en evidència el càncer occidental que suposa el turisme sexual i l'explotació de menors. Però per denunciar-ho, l'autor i el director han aplicat una mirada similar a la que circula per aquestes clavegueres: pensament masclista, obsessió pel sexe i apoteosi de la vexació femenina. L'estil de Bieito s'expressa pel broc gros, sense matisos ni subtileses. Així, en resulta un producte poc acurat que impedeix el gaudi a tots els que no compartim les seves obsessives dèries. I és que Bieito clava cop de puny a la melsa del públic, no tant per produir una reacció que l'arrenqui de la passivitat de la butaca, sinó perquè li agrada la boxa. Només l'actriu Marta Domingo s'elevava com un esclat d'humanitat en la foscor del desguàs i en una illa d'exquisidesa interpretativa enmig del traç gruixut de l'espectacle que, tanmateix, va imposar-se com a Premi de la Crítica barcelonina a la direcció escènica.

D'altra banda, l'adaptació teatral de la novel·la *Soldados de Salamina* de Javier Cercas posava en evidència l'escàs vigor narratiu i la poca entitat dramàtica de l'anècdota que s'hi conta, d'un gruix tan prim com indulgent.

A la Sala Villarroel, Ramon Simó va adaptar el relat *L'altra guerra* d'Elsa Solal en un monòleg dramàtic esfereïdor, un esgarriós testimoni de violència domèstica interpretat amb una gran contenció i veritat per Cristina Plazas. Al mateix espai es va veure *Unes veus*, esplèndid text de Joe Penhall, ben construït, d'habilíssima progressió dramàtica i caracterització dels personatges en una bona història, crua, emotiva i singular i amb uns actors que mantenen la tensió, el pols i la intensitat de la paraula.

Aires forans

Entre els visitants de fora, va arribar un singular joc de ferrocarrils en miniatura que evocava la idíl·lica Suïssa d'ordre i netedat amb paisatges de postal, activat per una colla de jubilats de Basilea col·leccionistes de trenets de juguina, imaginatius constructors de maquetes i experts manipuladors dels seus joguets. *Mnemopark*, dirigit per Stefan Kaegi, era un espectacle artesanal que fregava la mera tecnologia d'entreteniment, però que se salpebrava amb ironies envers l'economia europea i la globalització, autoparòdies pàtries i estimulants agudeses humorístiques. Tampoc no va deixar indiferent l'enèsima incursió a l'experimentalisme més aspre de Romeo Castellucci i la seva Societas Raffaello Sanzio que aveïna elements de gran bellesa plàstica i d'impecable factura, vora veritables estomacades visuals i sonores que només produeixen cefalàlgies, enmig de cabalisms hebraics i citacions a les accions de Klein o als màners de Picasso (*Parade*).

El tricentenari del naixement de Goldoni va permetre acollir una arriscada i freda proposta de Luca Ronconi, *Il ventaglio*. El reconegut director volia evitar els recursos propis de la comèdia i va realitzar una impecable desconnexió amb l'objectiu de conduir l'espectador a les portes de la hilaritat per camins no fressats. Val a dir que de sobte ho aconseguia, i era una meravella. Però sovint els mecanismes de distanciació encarcaraven l'escenari i menyscabaven l'empatia amb el públic. Òbviament tot era intencional: hi havia una volguda recerca d'una comicitat *altra*, empeltada del llenguatge de còmic i trufada d'elements de farsa que, al cap i a la fi, acabaven refredant el pols de la comèdia.

En fi, que la voracitat mercantilista que pren per bandera la trivialitat més esgarrifosa ha provat d'envair-ho tot, i potser ha aconseguit plens històrics, però també sovint ha fet invisibles propostes i pulsions de major calatge. Tanmateix, tot i que allò que més ha ressonat no hagi estat ni de lluny el que més ens ha interessat, per fortuna el talent ha trobat el seu espai, ni que fos petit i sense altaveus, i el seu esclat ha acabat imposant-se per damunt de la mandra i el conformisme artístic.

